

Obituaries

JAN MAEGAARD

14. APRIL 1926 – 27. NOVEMBER 2012

Den 27. november 2012 afgik professor, dr.phil. Jan Maegaard ved døden. Det stod ikke skrevet i stjernerne, at Maegaard skulle blive et af dansk musikforsknings største og internationalt mest kendte navne og tillige en produktiv og anerkendt komponist. Det festskrift, som blev udgivet i anledning af Maegaards 70-årsdag, er et vidnesbyrd om hans position som videnskabsmand.

Jan Maegaard blev født i København den 14. april 1926 som søn af senere orlogskaptajn Johannes Hammer Maegaard og Gerda Maegaard, f. Glahnson. Gennem sin far nedstammede han fra flere søofficerer, som havde indlagt sig store fortjenester; hans tipoldefar Frederik Hammer deltog som 16-årig i forsvaret af København i krigen mod England i 1807, og hans oldefar var chef for Vesterhavs-øernes forsvar i søkrigen i 1864. Selv om Maegaard kun nødtvungent talte om sin slægtshistorie, har opvæksten i et hjem med en sådan tradition for militære dyder som præcision og en høj grad af no-nonsense facon i omgang med andre uden tvivl sat sit præg på ham, både som menneske og som forsker.

På sin femårs fødselsdag mistede Jan Maegaard sin mor, og tre år senere giftede faderen sig igen. Stedmoderen var musikalsk, og en veninde til hende blev klaverlærer for Jan. Her ved åbnedes en helt ny verden for ham, og han begyndte nu også at komponere. Da han var blevet kostelev på Herlufsholm, fik han som lærer i musik sangeren og organisten Andreas Larsen (1907-1997), hvis undervisning og personlige opbakning skulle blive helt afgørende for den unge mand. Maegaard har selv fortalt følgende: "Engang da han [Andreas Larsen] havde bestemt sig for at spille César Francks Symfoniske Variationer for klaver og orkester ved en skolekoncert, bad han mig arrangere akkompagnementet for 4-hændigt klaver efter et 2-hændigt klaverudtog. Den opgave påtog jeg mig med glæde og stolthed."

Maegaard tog studentereksamen i 1944. Han fik nu Henrik Knudsen som klaverlærer og blev det følgende år optaget på Det Kongelige Danske Musikkonservatorium med klaver som hovedfag. Dette valg af uddannelse fik Maegaard absolut ingen støtte til fra sin familie, men derimod fra Andreas Larsen. Efter et år skiftede han hovedfag til teori og musikhistorie. Den konservatorielærer, som fik størst og mest varig betydning for ham, også som menneske, var Poul Schierbeck. Hans undervisning i instrumentation kom til at danne et solidt fundament for Maegaards arbejde ikke mindst som komponist, og han vendte i samtaler senere i livet gang på gang tilbage til undervisningen hos Schierbeck. I 1948 tog Maegaard afgang fra konservatoriet med "store eksamen i teori og musikhistorie". Fire år senere indtraf den begivenhed, som skulle ændre hans syn på musik og blive bestemmende for hans fremtidige virke.

I 1952 fik han i julegave noderne til Arnold Schönbergs *Serenade* op. 24. Han har selv beskrevet sin første gennemlæsning af den som en "åbenbaring". Men inden han for alvor kunne kaste sig over studiet af denne for ham hidtil ukendte musik, uddannede han sig til kontrabassist med Louis Hegner som lærer. Derpå aftjente han sin værnepligt ved søværnet, hvor han deltog i opmåling af havdybder mellem Canada og Grønland. Mødet med Grønlands østkyst har han beskrevet som en af sit livs helt store oplevelser.

Hjemkommen til København påbegyndte Maegaard konferensstudiet i musikvidenskab. Magisterafhandlingen skulle handle om tolvtonemusik, og efter forgæves at have søgt forståelse for dette hos professor Jens Peter Larsen, der ikke anså det for at være

musik(!), gik Maegaard til fagets nyansatte professor, Nils Schiørring, som accepterede at være vejleder.

Afhandlingen gjorde det klart, at skulle man videre i udforskningen af tolvtonemusikens udvikling, måtte der tilvejebringes en pålidelig kronologi i Schönbergs værker. Efter at have afsluttet magisterstudiet i 1957 søgte Maegaard derfor – og fik ved Jens Peter Larsens mellemkomst – et Fulbright-stipendium, som satte ham i stand til i ti måneder at opholde sig i Los Angeles og der studere Schönbergs manuskripter. Det var lykkedes Maegaard at få komponistens enke Gertrud Schönbergs tilladelse til at benytte manuskripterne, og da han efter ankomsten var blevet grundigt udspurgt og “eksamineret” af fru Schönberg, fik han stillet komponistens arbejdsværelse med det enestående arkivmateriale til rådighed. I 1959 vendte han hjem og benyttede herefter årene frem til 1970 til udarbejdelse af disputatsen, samtidig med at han underviste på sit gamle institut. Disputatsforsvaret fandt sted den 22. juni 1972 med de officielle opponenter Nils Schiørring og Carl Dahlhaus. Året forinden var Maegaard blevet udnævnt til professor efter Jens Peter Larsen, og i de følgende 25 år varetog han dette embede med et par afbrydelser i form af orlovsperioder, af hvilke den længste var i årene 1978-1981, da han var professor ved University of California, Los Angeles. Maegaard var selv meget opsat på at forlænge dette ophold, men valgte efter svære overvejelser, sammen med sin familie, hustruen Kirsten Maegaard og de to døtre Marina og Ursula, at vende tilbage til København.

Et karakteristisk og stærkt fremtrædende træk i Jan Maegaards liv og arbejde var den sammenhæng, der opstod mellem hans forskellige virkefelter inden for musik: komposition, forskning, undervisning og formidling. Om de to første områder udtrykte han nogle år før sin død: “... det at skabe musik i tidens ånd har altid været min primære tilgang til musikken. Det videnskabelige engagement hang – og hænger – uløseligt sammen med inspirationen fra Schönberg. Her var en komponist som begejstrede mig kunstnerisk, og som også i høj grad trængte til at udforskes videnskabeligt. Det var dette jeg havde påbegyndt i min doktordisputats, som siden er blevet et standardværk i Schönberg-forskningen. Men det har også hele tiden været hans musik der inspirerede mig i min kompositoriske skaben. Disse to sider af mit engagement i musik hænger uløseligt sammen.”¹

Disputatsen *Studien zur Entwicklung des dodekaphonen Satzes bei Arnold Schönberg I-III* (1972) er Maegaards hovedværk, og det er stadig et referenceværk i den internationale Schönberg-forskning. Afhandlingen rummer dels en kronologisk ordnet fortegnelse over Schönbergs værker til og med 1933, dels en analytisk del. Her videreførte Maegaard arbejdet, som var påbegyndt i magisterafhandlingen. Med kronologien ved hånden kunne han foretage sit omfattende analysearbejde, som mandede ud i en påvisning af, at “den sen-tonale og den tidlig-atonale musiks kompositoriske procedurer i mange henseender videreføres i de før-dodekafone og i de tidlig-dodekafone værker i stort set samme spor. – Set ud fra denne bredere synsvinkel er det endelig muligt at gennemføre en mere indgående analyse af dodekafoniens teoretiske aspekter end hidtil. Gennem de forelagte undersøgelser bekræftes og præciseres en udtalelse af Schönberg i en upubliceret artikel fra omkring nytår 1950-51: ‘Man følger rækken, men komponerer iøvrigt som tilforn.’” (II, s. 632).

Herefter supplerede Maegaard dette arbejde med en række artikler om Schönbergs værker og andre Schönberg-relaterede emner. Blandt de vægtigste af disse er artiklen ‘Schönbergs Zwölftonreihen’² fra 1976. Herudover var det især Anton Webern og senere Fartein Valen, som havde hans bevågenhed som videnskabsmand. Det bør også nævnes, at Maegaard bidrog med fire væsentlige artikler til Carl Nielsen-forskningen; karakteristisk er det, at han her dels

1 Jan Maegaard, ‘Erindringer’, upubliceret, upagineret manuskript dateret 2006-8.

2 Jan Maegaard, ‘Schönbergs Zwölftonreihen’, *Die Musikforschung*, 29/4 (1976), 385-425.

tog Niensens sene værker under behandling, dels søgte at se hans produktion i en bredere europæisk sammenhæng.³

Et musikteoretisk emne, som optog Maegaard i en lang årrække, var Allen Fortes pitch-class-set analyse. Allerede i 1975 havde han anmeldt Fortes bog om emnet, og senere underviste han i denne matematisk baserede metode til analyse af atonal musik. Det er karakteristisk for Maegaards *musik*-bundne og rationelle tilgang til det komplekse emne, at han i stedet for Fortes nummerering af tonegrupper foreslog en signaturfortegnelse, hvor store og små bogstaver gav udtryk for de enkelte tonegruppers intervalstruktur. Hans forslag, der i øvrigt var baseret på det system, han havde udviklet til analyserne i disputatsen, blev publiceret i *Journal of Music Theory* 1985.⁴

Men også mere populært anlagte bøger kom fra Maegaards hånd. I 1964 udgav han *Musikalsk modernisme 1945-1962*, som blev oversat til både svensk og finsk. Den var en hårdt tiltrængt indføring i den ny musik, som i 1960'erne for alvor blev kendt i Danmark, hvor den i øvrigt resulterede i voldsomme debatter. Som en udløber af arbejdet med disputatsen kom i 1976 *Preludier til musik af Arnold Schönberg*, som var direkte affødt af en række værkintroduktioner i Danmarks Radio. Denne bog er et fornemt eksempel på en populær og samtidig seriøs formidling af et vanskeligt stof; Maegaard indleder bogens forord på denne for ham karakteristiske måde: "Dette er ikke en underholdende bog. Det er en bog om et underholdende emne." I 1981 udkom *Indføring i romantisk harmonik 1. Tekstdel*, som blev skrevet sammen med Teresa Waskowska Larsen. Ligesom i de to øvrige bøger tages læseren grundigt ved hånden i denne lærebog, som i sammenhæng med analysebindet fra 1986 giver en omfattende og nuanceret beskrivelse af romantisk harmonik. Derudover skrev Maegaard et meget stort antal artikler til leksika, og han bidrog som udgiver til såvel *Arnold Schönberg. Sämtliche Werke* og *Niels W. Gade Works*.

På det organisatoriske plan var Maegaard i mange år aktiv som bestyrelsesmedlem i og nogle år formand for Det Unge Tonekunstnerselskab, og i to perioder var han konsulent for Musikafdelingen i Danmarks Radio.

At der var en tæt sammenhæng mellem Maegaards forskning og hans undervisning, mærkede hans studerende. Undervisningen var yderst struktureret og stærkt inspirerende. Maegaard stillede store krav til sine studerende, men samtidig var han hjælpsom, når der var behov for det.

Efter at være blevet pensioneret vedblev Maegaard i en årrække at være aktiv som forsker, ligesom han fortsatte sit virke som kontrabassist i et amatørorkester. Han komponerede også langt ind i sit otium – den del af sit virke han overhovedet fandt vigtigst.⁵

I sine sidste år viste Maegaard sig sjældent ved koncerter og faglige møder, men tog man kontakt til ham, kunne man få en frugtbar drøftelse af de emner, han brændte for. Hans ofte markante holdninger blev ikke modereret, som han blev ældre, men han var glad for henvendelser og fulgte med interesse sine venners og elevs arbejde. Jan Maegaard døde i sit hjem på Duevej, Frederiksberg, 86 år gammel.

Claus Røllum-Larsen

3 Jan Maegaard, 'Den sene Carl Nielsen', *Dansk Musiktidsskrift*, 28/4 (1953), 74–79; 'Når boet skal gøres op efter Carl Nielsen ...', *Dansk Musiktidsskrift*, 40/4 (maj 1965), 101–4; 'Ung komponist i Carl Niensens skygge', *Musik & Forskning*, 16 (1990–1991), 18–24; 'The Critical Year of Modern Music', in Mina Miller (ed.), *The Nielsen Companion* (London, 1994), 96–115.

4 Jan Maegaard, 'The Nomenclature of Pitch-Class Sets and the Teaching of Atonal Theory', *Journal of Music Theory*, 29/2 (1985), 299–314.

5 Jan Maegaards kompositioner er behandlet af Peter Brask, 'Mennesket, musikken og metoderne', *Dansk Musiktidsskrift*, 63/3 (1988/89), 89–95, og af Erling Kullberg, 'Om komponisten Jan Maegaard', i *Festskrift Jan Maegaard*, ed. Mogens Andersen, Niels Bo Foltmann og Claus Røllum-Larsen (København, 1996), 277–300.